

MARİFETULLAH VE TASAVVUFUN ASLI, ESASI, MAHİYETİ NEDİR?

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Ve bihî nestaîn.

Aziz ve muhterem kardeşlerim, pek değerli misafirlerimiz, vefalı dostlar ve sevgili kardeşlerim!

Toplantımıza hoş geldiniz ve sefalar getirdiniz!

Merhum Hocamız'ın işareti ile kurulmuş ve tüzüğü kendisine okunup takdiri ve tasdiki alınmış olan *Hakyol Eğitim Yardımlaşma ve Dostluk Vakfı* olarak davetimize icabet etmenizden ve şu toplantımızı şerefleştirmenizden son derece bahtiyarım. Hepinize en derin minnet ve şükranlarımızı arz eder, sizleri içten duygularla, sevgi ve saygılarla selamlarım. Toplantıyı hazırlayan, yeri temin eden ve değerli çalışmalarıyla sempozyuma katılan bütün ilgilileri tebrik eder, teşekkürlerimi sunarım.

Kâinâtı sonsuz kudreti ve eşsiz sanatıyla en mükemmel şekilde yaratan, biz insanoğullarına da eşref-i mahlukât olma şerefini bah-

şeden, yerleri ve gökleri insanoğluna musahhar eyleyip sayısız nimetleri, ikram ve lezzetleri ile taltif buyuran yüce Rabbimize nâmü-tenâhi hamd ü senâlar olsun.

Mü'min ve müslümanlar olarak, bizim dünya görüşümüz, muhakeme tarzımız ve zihniyetimiz son derece açıktır. Dâr-ı dünya bir imtihan yeridir. Muhakkak ki fânidir. Şairin dediği gibi; *Bir göz yumup açınca zamanı güzel eyler*. Bizim asıl yerimiz, asıl yurdumuz, bâki ve dâimî ikametgâhımız ise âhirettir. Biliyoruz ki bizler burada, Allahu Teâlâ indinde geçerli yegâne din olan İslâm'a uygun, O'nun âlemlere rahmeti ve insanlara son elçisi ve habercisi Hz. Muhammed-i Mustafâsı *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yolunda ve izinde yaşamamız, daima hayrât u hasenât ve ibadât u taat eyleyip âhirete hazırlanmamız, gafletle bu aziz ömrü zâyi eylemeyip ukbâyı berbat eylemememiz gerekmektedir.

Allahu Teâlâ hazretleri Kur'ân-ı Hakîm'inde;

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

*Ve mâ halaktü'l-cinne ve'l-inse illâ li-ya'büdûn*¹ buyurmaktadır. Meali: “Biz insanoğullarını ve görünmez yaratıklar olan cinleri bir başka sebeple değil, ancak Bize ibadet eylesinler diye yarattık.”

İbadet etmek, Allah'a kulluk eylemek ancak bilmek ve tanımaktan sonra mümkün olacağından, müfessirler ve alimler buradaki *li-ya'büdûn* “Ta ki ibadet etsinler, ibadet eylesinler.” mânasına gelen kelimeyi, *li-ya'rifûn* “Rablerini bilsinler, mârifetullahâ ersinler.” diye böyle izah eylemişlerdir.

a. Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri'nin Marifetname İsimli Eserini Yazma Nedeni

Büyük alim, büyük mutasavvıf Erzurumlu İbrahim Hakkı hazretleri *-kaddesallahu sırrahu'l-azîz-* meşhur ansiklopedik eseri *Mârifetnâme*'sinde, mukaddemede, bu eseri niçin yazdığını izah ederken, kendi üslubuyla şu ifadeyi kullanıyor: “Cenâb-ı Hak bu âlemi benî Âdem için, anı da kendi mârifeti için halk eyledi.” Yani dünya da âhiret de insanoğlu için hazırlanmıştır. İnsanoğlu ise Allah'ı bilsin, bulsun diye yaratılmıştır. “Pes hilkat-

¹ 51/Zâriyât, 56.

i âlem ü âdemden maksad-ı aksâ ve matlab-ı a'lâ marifet-i Mevlâ'dır.” diyor. Doğrudur, hadislerle ve âyetlerle sabittir. Hayatın asıl gayesi Allah'ı tanımak, mârifetullahı ermek, O'nu bulmak, bilmek ve sonunda Allahu Teâlâ hazretlerinin rızasına nâil olmaktır.

Peki, hayatın gayesi budur; bu gayeye ulaşmanın yolu nedir, şartları nelerdir?

Çok hürmet ettiğim Sivaslı Şemsî hazretleri -*kaddesallahu sırrahu'l-azîz*- çok beğendiğim bir şiiriyle şöyle sesleniyor:

Vâsıl olmaz kimse Hakk'a cümleden dûr olmadan

Kenz açılmaz şol gönülde tâ ki pürnûr olmadan

Sür, çıkar ağyârı dilden tâ tecellî ede Hakk

Padişah konmaz sarâyâ hâne mâmur olmadan.

Çok hoşuma gidiyor. Padişah virâneye misafir edilmez. Gelmez zaten. Hane mâmur olmadan padişah teşrif etmez.

Mârifetullah gayedir; ama kul O'na layık ve her bakımdan hak hâle gelmeden mârifetullah eve girmiyor, ihsan olunmuyor, kapı açılmıyor.

Bu bakımdan, mârifetullaha ermek için tezkiye-i nefis, yani nefsi kötü sıfatlardan pak eylemek; tashîh-i niyet, yani ameller niyetlere göre olduğuna göre her husustaki niyeti her yönden Allah'ın istediği hâle getirmek, tashih etmek; tasfiye-i kalb, yani insanın kalbinin Türkçe 'de gönül dediğimiz mâneviyâtını, kendisini meşgul eden, "mâsiva" denilen, "dünya" denilen "çirkâb-ı mâsiva" diye ifade edilen çirkinliklerden, pisliklerden, gölgelerden, paslardan, kirlerden temizlemek, tehzîb-i ahlâk eylemek, ahlâkı güzelleştirmek, mekârim-i ahlâka sahip olmak, rezâil-i ahlâktan kurtulmak ve terk-i sivâ eylemek vazgeçilmez şartlar olmaktadır.

Mârifetullaha ermek için bu kademelerden geçiliyor. Bunlar olmadan, mekanik bir tarzda, "Düğmeye basarsanız şu olur. İki kere iki dört eder, eşittir dört." tarzında mârifetullah ele geçmiyor. Kuru bir fezâil-i ilimle, mâlumât yığınları, okuyan herkes tarafından

elde edilebiliyor ama... Hatta bizim ilgilendiğimiz sahalarda, hatta tasavvuf konusunda... Oryantalistler var, büyük şarkiyatçılar, eserler neşretmiş insanlar var. Ama gönüllerinde kenz açılmıyor. Padişahlar padişahı hâne-i kalplerine teşrif eylemiyor.

Yunus Emre'nin sade, güzel ifadesi ile; *yetmiş iki millet dahi elin yüzün yumaz değil*. Biz abdest alıyoruz [da] sanki başkaları ellerini, yüzlerini yıkamıyorlar mı? Bu abdest almanın ötesinde daha başka şeylere ihtiyaç var.

Yine çok büyük alim, çok büyük üstat, hayran olduğumuz büyük şahsiyetlerden Aziz Mahmud-u Hüdâyî hazretleri, -pek çok erbâb-ı tasavvufun ifade ettiği şeyler- şu şiiriyle söylemek istediğimi anlatıyor.

Can terkini urmadan

Canan eline girmez

Zünnarını kırmadan

İman eline girmez

Candan geçeceksin, nefsinin kâfirliklerini kıracaksın.

Ey laf urucu nâmerd

Ahen döğülür mü serd

Olmadan esîr-i derd

Derman eline girmez

Ey furuat ile meşgul olan nâmert! Demir ısınmadan, tavına gelmeden, kıpkırmızı olmadan, akıcı hâle gelmeden dövülebilir mi, şekil alabilir mi? İnsan bir güzel derdin, bir mânevî neşenin esiri olmadan dermana ulaşır mı?

Su gibi arınmazsan

Yerlerde sürünmezsen

Taşlarla urunmazsan

Umman eline girmez

Suyu misal veriyor. İnsan su gibi âri olacak. Yerlerde sürünecek, mütevâzı olacak. Taşlara çarpa çarpa maksûduna koşacak. Ummana o zaman vâsıl olacak.

Her demde Hüdâî'den

İlm oku meanîden

Sevdikçe sivâyı sen

İrfan eline girmez

“Mâsivallahı sevdikçe, Allah’tan gayriyle gönlünü meşgul ettikçe mârifetullah eline girmez ki!” diye ifade ediyor.

b. Tasavvuf Nasıl Bir İlimdir?

İşte “tasavvuf” denilen yüce ve özge ilim... Âlî bilimlerin en âlîsi! Âdâb ve erkâna, usul ve şerâitine tam riayette, o maksad-ı aksâ ve maksad-ı a’lâyâ ulaşmayı anlatan ve sağlayan ilimdir. Tefsir gibi, kelam gibi, hadis gibi, fıkıh gibi şer’î bir ilimdir. Şeriatin temeli olan ilimlerden bir ilimdir. Fıkıh-ı bâtındır. İlm-i makâm-ı ihsandır; ihsan makamına ermenin ilmidir.

Tasavvuf ve tarikatler, o mânevî hayat, bizim kültür tarihimizde en mühim ve en büyük müesseselerinden biridir. Bize en müessir olmuş müesseselerden biridir. Bizim millî kültürümüzün tasavvufsuz, tasavvufa âşinâ olmadan anlaşılması mümkün değildir. Hatta dilimizi anlayamaz. Tasavvufu anlayamazsınız, tarihleri anlayamazsınız, edebiyatı anlayamazsınız, örfümüzü, âdâbımızı gerçek mânasıyla kavrayamazsınız. Ancak tasavvufla

anlayabilirsiniz. Çünkü sultanlardan gedalara, fukarâya kadar Osmanlı cemiyeti tasavvufu yoğrulmuş, tasavvuf terbiyesiyle yetişmiş bir cemiyettir. Sultanlar da dervîştir. Sultan Ahmed, Aziz Mahmud-u Hüdâyî'nin dervîşidir. II. Bayezid, Sofu Bayezid, Sofular caddesinde medfun bulunan ârif zâtın dervîşidir. Daha öncekiler, daha sonrakiler... Ve bütün Osmanlı alimleri, şairleri kâhir ekseriyetle hepsi mutasavvıftır.

Esrarını Mesnevî'den aldım

Çaldımsa da mîri malı çaldım

diyor Şeyh Gâlib.

Mevlânâ'dan müteesir olmamış, Yunus'u tanıyıp benimsememiş, Eşrefoğlu Rûmî'den feyz almamış, Bursalı İsmail Hakkı'dan, Erzurumlu İbrahim Hakkı'dan ve daha daha nice-lerinden feyz almamış, bir yere intisabı olmayan çok nadir insan görürsünüz.

Rahatsızlığı dolayısıyla toplantımıza gelememiş olan çok değerli profesör Yusuf Ziya Binatlı Bey kendisi ifade etmişti: "Biz gençliğimizde, delikanlılığımızda Beyazıt'ta, çevrede dolaşırdık da arkadaşlarımızla karşılaştı-

ğımız zaman merhabalaşırdık, tanıştırdık, şu ifade ile sorardık: ‘Mîrim, hangi dergâha müntesipsiniz?’

Mîrim, “efendim, emirim, komutanım” mânasına geliyor.

“‘Hangi dergâha müntesipsiniz? Nereden feyz alıyorsunuz efendim?’ diye birbirimize öyle sorardık.”

Hani şimdi “Hangi takımı tutuyorsun?” der gibi...

Tasavvuf iyice incelendiği zaman, bilinir ki, İslâm dininin özüdür. Aslı ve geniş anlamıdır. İslâm’ın insana gösterdiği gaye olan insân-ı kâmil olmanın yolu ve yöntemidir. Gerçek mutluluğu, ilâhî yolu, *dâreyn* saadetinin anahtarıdır. İnsanın daldığı gaflet deryasından kurtulması tasavvufladır. Gönül gözünün, mâneviyâtının, basiretinin açılması tasavvufladır. Harap kalplerin mâmur olması, zulmetlerin pürnûr olması tasavvufladır.

Tasavvuf, ilâhî aşk ateşidir. Fuzûlî’nin:

Aşk derdiyle hoşem, el çek ilacımdan tabib

Kılma derman kim helâkim zehri dermanındadır

dediği derttir. *Bî-dertlerin derdine derman olmaz* sözü ile kastedilen derttir. İstenilen derttir, aranan derttir.

Tasavvuf, kulu halka mahbûb eder; çünkü mütevâzı eyler, güzel ahlâklı eyler. Hakk'a mahbûb eyler; çünkü her şeyi ihlâsla yapan bir kul eyler. İnsanı meleklerden yüksek makama çıkartır, cehennemden kurtarır, cennete dahil eder, cemâlullahı müşahede ile müşerref eder.

Her sözü ölçülü söylemek gerekirse şunu da ifade etmek zorundayız ki; bu kadar güzel olan tasavvufun, bu kadar mühim olan bu ilmin, her güzel şey gibi, hakikisi de vardır sahtesi de, ehli de vardır nâehiller de vardır. Nâehiller yüzünden tasavvufun dostu olduğu gibi düşmanı da vardır, muhibbi olduğu gibi hasmı da vardır, hem de dindar insanlardan hasmı vardır. Âşıkı vardır, münkiri vardır, sevenler ve sevmeyenlerin arasında ifrata düşenleri vardır, tefritte kalanları vardır.

Bu tasavvufun aslı, esası, mahiyeti nedir? Fıkha göre, Kur'an'a göre, hadise göre tasav-

vuf nedir? Gerçeđi arayan bir insanın tasavvuf hakkında vereceği hüküm nedir?

c. Mehmed Zahid Kotku Hocamız'ın Bazı Özellikleri

İşte bu kadar canlı, bu kadar da meraklı, bu kadar önemli ve bu kadar tatlı bir konuyu bu sempozyumla -sevgili Hocamız'ı anmak münasebetiyle- sizin karşınıza getirdik. Çünkü kendisi de bu konunun en önde gelen güzide isimlerinden biri. Evliyânın güzeli, hûbu, hoşu idi. Görenleri kendisine aşık eden nurlu bir yüzü, gül gibi yanakları vardı. Levent gibi heybetli boyu posu vardı. Tatlı ve latif huylu idi. Tasavvufun ummanı, gönüllerin sultanı idi. Gönülden geçenleri bilir ve cevap verir, rüyalara tasarruf ederdi. Mârifetullah ve hakikat hazinesi idi. Kerâmât-ı zâhiresi ve bâhiresi binleri geçti. Makbûl-ü ins ü cân ve mahbûb-u cihân idi.

Kaddesallâhu ruhahû ve a'lâ şe'nehû ve derecâtihi. Ve nenfeenâ min fuyûdihî ve fütûhâtihi. Ve ceme'nâ tahte livâi habîbihî ve tahte zılli arşihî ve bi'l-Firdevsi'l-a'lâ.

Âmîn.

Allah bizleri řu muhabbetli topluluęumuzla kendisiyle Firdevs-i Âlâ'da buluřtursun.

Söz ilim erbâbının.

es-Selâmu aleyküm ve rahmetullâh...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŐAN

[Bütün KONFERANSLAR'a PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

